

B. 51.

Q. D. B. V.
EXERCITATIO ACADEMICA
DE

**OFFICIIS
HOMINIS ERGA
SEMETIPSVM**

QVAM

*INCLITI PHILOSOPHORVM ORDINIS
CONSENSV*

PRO LOCO ADIVNCTI OBTINENDO

ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

PRAESES

**M. CHRISTIANVS GEORGIVS
SCHÜSLERVS,**

HALBERSTADIENSIS

D. XVIII. SEPTEMBRIS MDCCXX.

RESPONDENTE

CRISTIANO ERNESTO SIMONETTY
BEROLINENSI MARCHICO
PHILOSOPHIAE AC LL. CVLTORE.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS GRVNERI, ACAD. TYPOGR.

EXERCITATIO ACADEMICA
DE

OFFICII
HOMINIS ERGA
SEMETIPSUM

QUAM
INGLISI PHILOSOPHORUM ORDINIS
PRO LOCO ADIUVANTIS OBTINENDO
PRAESIDIUM EXAMINIS SUBMITTIT

M. CHRISTIANVS GEORGIVS
SCHÜLLERVS

HALLENSIS
RESPONDENTE

CRISTIANO ERNESTO SIMONETTY
BEROLINENSIS MARCHIO
PHILOSOPHIAE AC LIT. CULTOR

HALLE MAGDEBURGICAE
TYPI JOHANNIS GRVNERI, ACAD. TYPOG.

PRAEFAMEN.

Officiorum hominis erga semet-
ipsum exquisitam scientiam cuiuslibet mor-
taliū multum conducere, hoc &
huius & superiorum seculorum Philo-
sophi celeberrimi nunquam non iudi-
carunt. Quid inquam illa inscriptio,
γνώτι σεαυτόν, quæ inscripta templo Del-
phico, uti nos docet Xenophon in tracta-
tu de memorabilibus libro 4. cap. II. §. 24. seq. Edit Oxon p. 463.
464. quam præceptum quoddam ad quoscunque, ut semetipso
cognoscere studerent? uti affirmat Cicero quæstionibus Tuscula-
nis Lib. I. Cap. XXII. Quod itidem nos docet Poeta Persius
Satyr. 3. v. 66. hisce verbis

Discite, vos miseri, & causas cognoscite rerum;
Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quam mollis flexus, & unde:
Quis modus argento; quid fas optare; quid asper
Utile nummus habet; Patriæ carisque propinquis

A 2

Quan-

Quantum elargiri deceat; quem te Deus esse
Iussit, & humana qua parte locatus es in re.
Disce.

Et Cicero Philosophus antiquus clarissimus pluribus in li-
bris de officiis declarat: non magis dari dedecus, quam si quis
naturam suam ignoret atque quod illi debeat. Cui sententia &
omnes huius seculi adsentiuntur Philosophi celeberrimi, quod
vero pluribus probare supervacaneum esse iure iudicamus, cum
quam plurima scripta satis clare hoc demonstrent. Hoc si per-
pendet benevolus Lector non poterit non nostris applaudere co-
natibus, quippe qui animum induximus quaedam tradere de offi-
ciis illis quæ nobismetipsis debemus, siquidem eiusmodi exhi-
bebimus scientiam, de cuius utilitate & iucunditate omnium se-
culorum philosophi nunquam dubitarunt. Non animus quidem
nobis est, omnia exponere illa officia quæ nobis debemus, sed
præcipua tantummodo exhibebimus, ex quibus quislibet per se, si
placet, reliqua omnia facile deducere poterit, quare sufficere
poterunt, illa quæ trademus, illi, exquisitam officiorum illorum quæ
homo sibi metipso debet, scientiam qui exoptat. Priusquam ve-
ro rem aggrediamur ipsam, omnis scientiæ Auctorem atque dato-
rem Deum Ter Optimum Maximum supplices rogamus atque
obsecramus, nostris hisce conatibus gratiam suam ut adspiraret,
quo finem quem sibi proposuerunt, ex voto assequantur.

SECTIO I. Quæ in genere officia eorumque naturam exhibebit.

§. I.

A Nimus nobis est, benevole Lector, tradere illa officia quæ
nobismetipsis debemus, quæ vero distincte si cognoscere
exopta-

exoptamus respicere prius debemus quid sit officium, atque de eo nobis distinctam concipere ideam. Officium autem si perpendimus, actionem illam quæ legi cuidam consentanea, seu quæ secundum certam quandam legem peragitur officium appellari intelligimus. Est itaque illa actio quæ ex lege quadam peragitur, officium. Quum vero diuersæ dantur leges, datur nimirum lex diuina, lex naturæ atque ciuilibis, patet, quod & diuersa dentur officiorum genera, quæ vero nos in præsentem non respicimus, siquidem nos hacce in dissertatione de officiis si agimus, illas tantummodo intelligimus actiones, quæ ex lege naturæ peragendæ, minime vero illas quæ ex lege diuina reuelatæ aut ciuili peragi debent.

§. II.

Cognitum atque perspectum habemus omni tempore maximam inter eruditos litem fuisse, quænam illa lex sit naturæ, ex qua actiones peragi debeant, quod vero recensere supersedemus, dicimus tantummodo legem vniuersalem naturæ esse hanc: dirige actiones tuas ad tuam aliorumque perfectionem, illas vero omite, quas tibi aliisque nocere agnoscis. Hanc legem, legem naturæ vniuersalem esse, asserere non erubescimus, quod facile, ipsam nostram naturam si considerabimus, demonstrare poterimus. Ex naturæ enim nostræ distincta consideratione omnis legis naturæ depromenda est scientia. Quod olim iam agnouit Cicero qui inquit: Lib. II. est illa lex naturæ, quæ ad antiquissimam & omnium rerum principem naturam expressa & libro I. Cap. 5. dicit: natura iuris nobis explicata est, eaque ab hominibus repetenda natura, & Marcus Antonius. Lib. X. §. 2. pluribus hoc declarat hisce verbis: Παρατήρει τί σε ἡ Φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διακειμένη εἶτα ποίει αὐτό καὶ παροίησο, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατιθεσθαι σε ἢ ὡς ζωὴ φύσις, ἐξῆς δὲ παρατηρήτεον, τί ἐπιζητεῖ σε ἡ, ὡς ζωὴ φύσις, καὶ πᾶν τὰτο παραληπτέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει διατιθεσθαι, ἢ ὡς ζωὴ λογικῆ φύσις, ἐστὶ δὲ το λογικὸν εὐδύς, καὶ πολιτικόν, τῆτοις δὲ κανόνσι κρώμεν, μηδὲν περιεργάζε. Hanc autem nostram naturam si

A 5

perpen-

perpendimus, statim intelligimus, nos illud auersari, quod uti
 malum agnouimus & illud appetere, quod uti bonum nobis con-
 cepimus. Hoc vnicum tantummodo si meditatur, agnoscimus
 legem esse naturæ, dirige actiones tuas ad tuam perfectionem &
 illas omitte quas tibi nocere agnoscis. Pluribus facile veritatem
 huius assertionis probare possemus & a priori & a posteriori, sed
 his superfedemus, cum certo sumus persuasi quemlibet per se hanc
 agnoscere valere. Nullus sanioris mentis capax enim in dubium
 vocare poterit, natura insitum esse omnibus, id ut appetant quod
 uti bonum agnoscunt, illud vero auersentur, quod uti malum sibi
 representant. Vnde quislibet facile colligere poterit, per naturam
 suam illud committendum quod naturæ suæ consentaneum seu
 quod suam naturam perficit, illud vero omittendum quod perfe-
 ctioni suæ auersatur, & legem naturæ itaque esse: illud perage
 quod tibi proficuum agnoscis, illud vero omitte quod te deteriora-
 re intelligis. Huius nostræ legis veritas & exinde patet si consi-
 deramus, nos nulla ratione aliis inseruire posse nisi prius nos
 perfecimus. Qua ratione enim promouere aliorum commoda
 poterit, qui nec sua intelligit nudusque & expers est eorum o-
 mnium quæ ad bene beateque viuendum scitu sunt necessaria?
 quale consilium deliberanti dabit, qui ipse consilii est inops,
 num viam ad sapientiam pandet, qui ob insipientiam inscitiamque
 omnium prouocat commiserationem? perinde profecto hoc esset
 ac si quis a paupere diuitias aut sanitatem ab ægroto postularet.
 Quid impertiet aliis qui omnium rerum sapientiæ atque doctrinæ
 inops ab aliis semper quoutcunque vitam toleret efflagitare ne-
 cesse habet? tantum abest ut habeat quod aliis impertire possit,
 Vnde omnino quislibet obligatur suam promouere perfectionem,
 atque ad illam obtinendam omnes dirigere actiones, nisi uti inuti-
 le terræ pondus vitam alere exoptat. Quod optime etiam de-
 monstrauit Celeberrimus Puffendorffius in Iure suo Naturæ &
 Gentium Lib. II, capite IV, hisce verbis: Ex omnium sapientum
 consensu Creator O. M. hominem condidit, ut ipsi inseruiat ex-
 cultis.

cultisque bonis ab ipso sibi concessis, eiusdem gloriam reddat il-
 lustratorem; cumque socialitas ad quam homo conditus est, ex-
 ercere commode & seruari nequeat, ni quilibet se ipsam quan-
 tum in se colat & seruet; adparet abiecta plane sui cura hominem
 non sibi quidem, sed Deo creatori sed generi humano facere in-
 iuriam. Atque de Montagne idem præclare hoc declarauit dans
 l'Essais. Liv. III. Chap. III. p. 748. La principale charge, in-
 quit, que nous ayions, c'est à chacun sa conduite. Et est ce
 pourquoy nous sommes ici. Comme qui oublieroit de bien &
 saintement vivre, & penseroit estre quitte de son devoir en y
 acheminant & dressant les autres, ce seroit un sot; tout de mê-
 me qui abandonné en son propre le saintement & gayement vivre,
 pour en servir autrui, prend a mon gré un mauvais & desnatu-
 ré party. Quod vero lex naturæ & nos obliget actiones nostras
 dirigere ad aliorum promouendam perfectionem, hoc ex iam de-
 monstratis facile quislibet colligere poterit. Demonstrauimus le-
 gem naturæ quemlibet obligare ad suam perfectionem promouen-
 dam, quum vero absque aliorum perfectione perfectio propria locum
 habere nequit, adparet legem naturæ quemlibet & ad aliorum per-
 fectionem actionibus suis promouendam obligare. Audiamus Sen-
 necam qui præclare inquit Lib. II. de Ira cap. XXXI. Nefas est
 nocere patriæ; ergo cui quoque. Nam hic pars patriæ est;
 Sanctæ partes sunt, si vniuersum venerabile est; ergo & homini;
 nam hic in maiore vrbe tibi cuius est. Quid si nocere velint ma-
 nus pedibus? manibus oculi? Vt omnia inter se membra con-
 sentiunt, quia singula seruari, totius interest; ita homines singulis
 parcent quia ad coetum geniti sumus, salua autem esse societas
 nisi amore & custodia partium non potest, & in Epistola XLVIII.
 inquit; Non potest quisquam beate degere, qui se tantum in-
 tuetur, qui omnia ad utilitates suas conuertit. Alteri vias oppo-
 tet, si vis tibi viuere, &c. confer. & eiusdem epistolam XCV;
 p. 464. seq. Edit. Lugd. Bat. 1672. & Epistolam CIII. in quibus
 pluribus hanc veritatem optime illustrat: Vti & præclare scri-
 ptum

ptum est a Platone in epistola ad Archytam Tarentinum: Non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vindicat; partem parentes, partem amici, & a Chryssippo Stoico philosopho: quæ in terris gignuntur ad vsum hominum creantur, homines autem hominum causa sunt generati, vt ipsi inter se alius alii prodesse possit, in hoc naturam debemus ducem sequi, & communes vtilitates in medium asserre, mutatione officiorum, dando, accipiendo: tum artibus, tum opera, tum facultatibus devincire hominum inter homines societatem: Quod vero perficiat nos & hoc facile quislibet agnoscere poterit, nimirum hoc nos perficit quod nostrum statum meliorem reddit, illud vero nos deteriorat, quod statum nostrum deteriore efficit, vt & illud alios perficit quidquid statum illorum feliciorem efficit, quod vero illum deteriore reddit, illud quoque eos deteriorat.

§. III.

Per statum autem intelligimus indolem & corporis & animæ, hanc inquam intelligimus, si dicimus: dirige actiones tuas ad perfectionem status tui & aliorum, siquidem per hoc nihil aliud indicare intendimus, quam perage illud quod animam corpusque tuum & aliorum perficere agnoscis, illas vero actiones omitte, quas & animam & corpus tuum vt & aliorum deteriorare intelligis: Hæc si perpendimus facile exinde colligere poterimus officia quæ nobis debemus, respicere & corpus & animam, atqui per consequens officia quæ nobis ex lege naturæ debemus spectare & ad corpus & ad animam, atqui nos per legem naturæ esse obligatos salutem promouere & animæ & corporis. Quum vero nemo perfectionem animæ & corporis promouere valet, nisi animæ & corporis naturam qui habet cognitam atque perspectam patet per legem naturæ quemcunque esse obligatum, cognoscere & animæ & corporis naturam. Qua ratione vero quis agnoscere valeat animæ suæ naturam, hoc quislibet facile percipere poterit, hac nempe ratione, quemcunque valere animam suam cognoscere, accurate si obseruare allaborabit in anima quid obueniat quæque sint animæ facultates

facultates præcipuæ, siquidem hæc rectissima est via qua peruenire licet ad animæ suæ cognitionem. Quare interroganti methodum addiscendi animæ naturam iure respondetur: tecum habita & noris, hæc enim exquisita inquisitio si non accesserit nunquam quis animæ suæ scientiam acquirat. Conducunt quidem multum scripta egregia de animæ natura, atque illorum auxilio facile quis ad exquisitam animæ notitiam adspirabit, si his strenuam inquisitionem observationemque animæ suæ coniunxerit, quæ si vero cessauerit & scripta optima & instructiones clarissimæ parum proderunt, nec vnquam ad exquisitam animæ scientiam peruenire ipsi licebit. Quare illum, animam suam cognoscere qui exoptat, strenue omni tempore animam obseruare oportet, vnde hæc non vero aliæ mutationes in anima producantur, qua ratione hicce vel ille affectus in anima aut excitetur aut sedetur aut prorsus tollatur. Hæc studio quouis tempore si quis obseruauerit animæ naturam ex his obseruationibus facile colligere poterit, atque qua ratione animæ perfectionem promouere possit. Inprimis si principiis fuerit instructus, ex quibus diiudicare valeat, qua ratione quamlibet animæ facultatem optime obseruare possit. Quod attinet corpus, idem cum illo est comparatum; hoc si quis cognoscere exoptat, poterit acquirere distinctam corporis sui cognitionem, primo si obseruabit studio, in corpore quid deprehendatur, secundo si ex præceptis Anatomicorum structuram sui corporis cognoscere studebit. Hac ratione vero si quis sui affectus fuerit corporis notionem, facile & perspicere poterit, in quonam corporis sui perfectio quam intendere debet consistat.

§. IV.

Forſitan autem quisquam allurgat contra noſtram datam legem naturæ, aſſerendo, illam minime eſſe vniuerſalem, ſiquidem ex illa non ſolum omnes actiones non peragantur, ſed & ex illa omnia officia diiudicare non poſſint. Sed huic reſpondemus, omnino noſtram legem naturæ vniuerſalem eſſe, atque

B

ex

ex illa omnes & peragi actiones, & etiam diiudicari posse, quod
 utrumque facile rationibus sufficientibus probare poterimus. Pri-
 mum quod attinet, nimirum ex nostra data lege naturæ omnes
 peragi actiones, hoc hac ratione demonstramus. Experientia
 docetur, nos semper inclinare versus id quod vti bonum agnosci-
 mus, & averfari illud quod vti malum percipimus, atque his
 representationibus, nempe representatione bonitatis rei nos sem-
 per determinari ad actionem quandam peragendam, sicuti repræ-
 sentatione malignitatis rei determinamur ad actionem quandam
 averfandam & detestandam. Quare hisce representationibus
 obligamur ad actionem vel peragendam vel omittendam: obli-
 gare enim quandam nihil aliud est, quam principii quibusdam
 quandam determinare ad actionem vel peragendam vel omitten-
 dam. Quum vero nos semper representationibus boni vel mali
 nos determinamus ad actionem vel peragendam vel omittendam,
 apparet nos hisce semper obligari ad quascunque actiones vel per-
 agendas vel omittendas, atqui legem naturæ, dirige actiones
 tuas ad tuam aliorumque perfectionem, & omitte quas tibi aliisque
 nocere intelligis, legem esse uniuersalem, ex qua omnes nostræ
 peragi debeant actiones. Quod alterum vero attinet, nempe ex
 hac lege nostræ naturæ quod omnia officia nostra diiudicari pos-
 sint, & de hoc facile quemcunque convincere poterimus. Ex om-
 nium philosophorum consensu omnia officia nostra ad tres clas-
 ses commode referri possunt, nimirum ad primam referuntur of-
 ficia quæ nobismetipsis debemus, ad secundam quæ aliis exhibere
 tenemur, & ad tertiam denique classem illa spectant officia quæ
 DEO ex lege naturæ præstanda. Hæc officia omnia & quæ
 DEO & quæ nobismetipsis & quæ aliis ex lege naturæ præstare ob-
 ligamur ex nostra lege naturæ facili negotio demonstrare poterimus.
 Primo quod attinet officia quæ nobis debemus, illa omnino ex
 hacce nostra naturæ lege probari possunt, vti ex sequentibus, si ex
 hacce lege officia erga nosmetipsos deduxerimus clare apparebit.
 Quod vero de illa officia quæ ex lege naturæ aliis debemus ex nostra
 lege

lege naturæ demonstrari possint, hoc scientiarum iurisquæ naturæ gnarus nullus in dubium vocabit. Vti enim iam supra §. II. demonstrauimus consensu omnium philosophorum & veterum & recentiorum obligamur, actiones nostras ad aliorum salutem promouendam dirigere, quod nostra lex clare præcipit. Denique officia illa, quæ ex lege naturæ DEO exhibere obligamur, si respicimus, & illa quam optime ex nostra lege naturæ demonstrari poterunt. Officium hominis erga DEum, vti bene asserit B. Puffendorfius in libro de officio hominis & ciuis Cap. IV. quantum quidem ex naturali ratione inuestigari potest, duabus partibus absoluitur: tum vt de DEO recte sentiamus, tum vt actiones nostras ad ipsius voluntatem componamus, ad quod vtrumque nostra lex naturæ nos obligat, quod pluribus facile demonstrare possemus, nisi certo essemus persuasi, quemlibet per se, accurate nostram naturæ legem si perpendet, hoc diiudicare posse, atque huius nostræ dissertationis finis hoc nobis dissuaderet. Si placet conferat B. Lector egregium tractatum Magnifici Domini Wolffii vernünftige Gedanken von der Menschen Ehre und Lassen, & quidem Partis tertię capitulum I. de officiis erga Deum, ibi enim celeberrimus hicce Dominus Auctor ex hac lege naturæ omnia officia erga DEum exquisite demonstrauit. Patet itaque, ex lege naturæ, quam nos asseruimus, optime quæcunque officia demonstrari posse, atque illam omnino pro vniuersali esse habendam. Lex enim illa ex qua omnes peraguntur actiones, & ex qua omnia diiudicari possunt officia, illa omnino est vniuersalis. Quum itaque ex nostra lege omnes & peraguntur & diiudicantur actiones, patet illam omni iure vniuersalem legem naturæ esse appellandam.

§. V.

Ne vero aliquis nostram legem naturæ ac si minus esset adæquata accuset siquidem ex illa lege naturæ & mala sunt peragenda, monemus beneuolum Lectorem, omnino sapius quid quodquam plurimum euenire, vt nos malum vti bonum nobis representemus, atque hisce representationibus nos determinemus ad malum

lum peragendum, sed exinde minime sequitur, naturam nos obligare etiam ad malum per petrandum, hoc inquam minime sequitur, nam quod nobis sæpius representemus malum uti bonum, hoc non dependet a natura nostra, sed ab errore atque defectu intellectus hoc proficiscitur, uti docet Excellentissimus Dominus Wolffius l. c. p. 10. Quum vero ex lege nostra naturæ obligamur errorem intellectus emendare, uti in sequentibus demonstrabimus, adparet minime legem naturæ nostram obligare ad id quod ab errore intellectus dependet, potius ad illud auersandum nos obligat, uti ex sequentibus clare patebit. Hoc si perpendet B. Lector statim intelliget, hancce obiectionem contra nostram legem naturæ minime locum habere posse, quippe quæ solum in animis eorum, quæ rem distincte diiudicare nesciunt, residua.

§. VI.

Quum vero datur perfectio & animæ & corporis nostri, nec non status externi, nos autem ex lege naturæ, uti demonstrauimus obligamur nostram pro viribus promouere perfectionem, apparet, nos ex lege naturæ obligari, & animæ & corporis ut & status nostri externi perfectionem promouere, atque tria dari officiorum genera, quæ obseruare oporteat illum, officiis quæ sibi debet, satisfacere animum qui inducit. Ad primum genus referimus illa officia, quæ animæ suæ quislibet debet, ad secundum autem illa officia spectant, quæ corpori soluenda, ad tertium denique illa referuntur officia, quæ statui externo exhibenda, de quibus singulis nobis pluribus erit agendum, siquidem, uti promisimus, officia illa quæ sibi metipso quislibet debet, exhibebimus.

SECTIO II.

Quæ explicabit officia illa quæ animæ nostræ ex lege naturæ debemus.

§. I.

Per se patere putamus, eiusmodi esse, qui exhibere officia illa, animæ quæ debemus, animum inducit, prius demonstrare, quid sit anima, ac quænam eius præcipuæ sint facultates; quare omnino nostrum erit, priusquam tradamus officia, quæ animæ debemus, exponere, quid sit anima nostra & quænam sint eius præcipuæ facultates. Primum quod attinet, animam nostram dicimus substantiam representatiuam, quæ sibi representat possibilia pro diuerso situ corporis nostri organici. Hanc definitionem, quam de anima iam adduximus, veram esse, pluribus in nostra dissertatione de Anima eius affectibus atque cultura demonstrauimus, quare iam pluribus hoc asserere super sedemus. Quo tamen hæc nostræ definitio de anima aliquatenus pateat **B.** Lectori, monemus, nostram hanc definitionem, quam de anima dedimus, esse tantum verbalem, siquidem præcipuum animæ attributum tantummodo indicat, quo anima a reliquis omnibus distinguitur entibus. Minime vero hæc animæ definitio est realis, etenim non demonstrat modum possibilitatis animæ, seu quomodo possibile sit, anima ut existere possit, quod realis definitio præstare omnino debet, illa enim exhibet modum possibilitatis rei seu genesis rei, quomodo res conficiatur atque perficiatur. Hoc vero de anima nostra demonstrare non est in nostra potestate, si quidem illud huc vsque plane nobis in cognitum. Nullus mortalium enim gloriari poterit, se scire, quæ ratione anima conficiatur seu generetur, siquidem hoc est, quod **D**eus diuino suo intellectui hucusque reseruauit. Cum itaque

non in nostra potestate, exhibere realem quandam de anima definitionem, acquiescimus iure in definitione illa verbali, quam dedimus, quæ facile perducere nos poterit ad animæ nostræ exquisitam cognitionem, vnde animæ naturam facillime colligere poterimus, studio tantummodo obseruemus, qua ratione res sibi repræsentat anima, & quotuplici modo sese exferat hæc vis repræsentatiua animæ, quæ animæ naturam constituit. Omnes enim reliquæ animæ operationes, quas obseruamus, resultant ex hac animæ vi, quæ vnica tantummodo vis est animæ, siquidem anima ens quoddam simplex, vnde omnino vnica vis solum illi competere debet, quod si enim illi plures vires & quidem diuersæ competent, non esset ens simplex sed potius ens quoddam compositum. Est vero anima ens simplex, ergo illi vnica solum vis, vis inquam repræsentatiua competit, quæ vero vis diuersa est & diuersos producit effectus pro diuersitate obiectorum conf. Magnif. Dn. Wolffium in egr. Tractatu de DEO A, atque Mundo Cap. 5. in quo pluribus de hac veritate egit. Quamquam vero, vt demonstrauimus, vnica tantum est vis animæ, quæ diuersos producit effectus pro diuersitate obiectorum, tamen secundum nostrum concipiendi modum plures animæ facultates nobis concipere debemus, quo animæ operationes distincte nobis repræsentare possimus. Ita enim nobiscum comparatum esse, experientia nos docet quotidiana, vt multum in vno non simul distincte nobis repræsentare valeamus. Simulæ enim in vno quodam subiecto multa nobis repræsentantur, illa non distincte sed plane confuse nobis repræsentamus. Quo itaque animæ operationes nobis distincte repræsentare possimus, quasdam animæ facultates nobis concipimus, intellectum inquam, voluntatem, imaginationem atque memoriam, etenim hæc sunt præcipuæ animæ operationes, quas obseruamus, quas & nos in specie considerabimus, atque quænam sint nostra officia erga intellectum, & voluntatem tradere allaborabimus,

§. II.

§. II.

Intellectum si respicimus est ille animæ facultas, quæ
possibilia distincte sibi repræsentat anima. Sunt quidem quam
plurimi Philosophi & huius & superiorum seculorum clarissimi,
intellectum qui dicunt animæ facultatem qua possibilia sibi repræ-
sentat, sed hac ratione intellectus a reliquis animæ facultatibus
ab imaginatione nempe & memoria non bene distinguitur. Imagi-
natio enim est vti illi inquit, repræsentatio rerum absentium,
ideoque omnino & imaginatio est facultas animæ qua sibi repræ-
sentat possibilia. Quod si itaque & intellectum dicamus ani-
mæ facultatem qua possibilia sibi repræsentat, non bene distingue-
tur intellectus ab imaginatione, quod vero optime euenit, si di-
cimus, intellectum esse animæ facultatem qua possibilia distincte
sibi repræsentat, sic enim declaramus discrimen illud, quod inter-
cedit inter intellectum atque imaginationem. Est itaque omni-
no adæquata nostra distinctio de intellectu, atque sufficiens ad
naturam intellectus demonstratam, siquidem intellectus naturæ
in eo consistit, vt obiecta distincte sibi repræsentet.

§. III.

Cognita nobis atque perspecta natura intellectus, facillimum
tam nobis erit, illa officia quæ ex lege naturæ intellectui debe-
mus, demonstrare. Scimus atque compertum habemus, legem
naturæ nos obligare ad nostram promouendam perfectionem, er-
go omnino eadem illa lex nos obligat ad promouendam nostri
intellectus perfectionem. Perficitur autem intellectus noster, si
quæcunque sibi repræsentare distincte addiscit. Ille enim ex o-
mnium Philosophorum consensu perfectissimus appellatur intel-
lectus, qui omnia distincte & adæquate sibi repræsentat. Opor-
tet itaque quemlibet ex iure naturæ studere, intellectum suum eo
vt perficiat, vt semper sibi obiecta circa quæ versatur repræsentet
distincte. Hanc autem intellectus perfectionem acquirere qui ex-
optat, primo cognoscere debet quænam sint repræsentationes di-
stinctæ, nimirum illæ quod sint appellandæ distinctæ, quæ repræ-
sentant

sentant illa attributa, quibus res ista ab omnibus aliis discernitur
entibus. Quando enim cognitum habeo illud, quo res quædam
ab omnibus aliis distinguitur, distincte rem mihi repræsentō, e. g.
hominem illum distincte cognosco, de quo alteri referre potero
illa attributa, quibus hicce homo a reliquis hominibus, nec non
omnibus distinguatur animatibus, uti & distincta est idea quam
de ædificio quodam mihi concipio, si omnia referre possum, qui-
bus ædificium illud a reliquis discernitur ædificiis, quod si non po-
terō distincta idea de illo ædificio sum deftitutus. De hoc si cer-
tus est eiusmodi, omni studio illum allaborare oportet, ut sem-
per, quando obiectum quoddam ipsi repræsentat intellectus, o-
peram nauet, quo illa sibi repræsentet, in hocce obiecto quæ
continentur, quibus hocce obiectum ab omnibus reliquis discer-
natur entibus, quid vero illi cum reliquis commune? Hoc enim
si agnouerit, distinctam de re illa acquisiuit ideam. Hac ratione
si quis sibi quæcunque repræsentabit, facile, tempore acquirere
habitum, ut quæ ipsi obuenient, distincte sibi repræsentet. Ut
vero ad quemlibet acquirendum habitum crebrum requir-
ritur exercitium, ita & ad hunc necessario requiritur.
Eiusmodi autem exercitium intellectui suppeditat studium
mathematicum, scripta enim mathematicorum nobis multas
suppeditant demonstrationes distinctas atque adæquates, ideo-
que ille huic studio operam qui nauat, optimum nanciscitur ex-
ercitium mentis in distinctis repræsentationibus, quibus si assue-
factus, tempore non poterit non quæcunque ipsi obuenient
distincte sibi repræsentare. Non solum vero studium Mathema-
ticum nobis suppeditat exercitium quo habitum mentis acquirere
possimus, ut distinctis assuescat repræsentationibus, sed & scientiæ
philosophicæ multum ad huncce habitum acquirendum conferunt.
Logica enim inquam nos docet, qua ratione distinctæ repræsentati-
ones debeant esse comparatæ, & reliquæ disciplinæ philosophicæ
nos quamplurimas suppeditant distinctas ideas, quibus qui ex-
optat mentem mirum excolere potest. Non male itaque operam
suam

suam collocat ille, scientiis & philosophicis & mathematicis operam qui nauat, si quidem hifce ad summum mentis acumen aspirare potest. Illos vero quod attinet, studiis operam qui non dant, & hi nihilominus ad quoddam intellectus acumen aspirare poterunt, in tenera adhuc ætate si addiderunt, qua ratione distinctas debeant formare ideas, atque deinceps res illas, circa quas versantur distincte sibi repræsentare studebunt. Hac ratione & licet iis, studiis operam qui non nauant, ad acumen quoddam intellectus peruenire. Hoc declarare putamus, quantum intersit, scholis, quæ reipublicæ feminaria iure appellantur, vt sint præfecti viri acumine intellectus pollentes, qui & tenerimam iuuentutem docere queant, qua ratione circa & vilissima versari debeant, de illis vt acquirant distinctas notiones. Hoc omnibus in scholis a viris sapientibus si perageretur, certe longe felicior esset futura vita humana, ac omnes perficerentur mirum in modum. Si quidem tam plurimi ex præiudiciis quod pendeant, neque sciant scientiarum penetrare penetralia, inde euenit, quod statim ab ineunte ætate animi iuuenum ad distinctas de omnibus sibi formandas ideas non sint assuefacti. Recte enim omnino Aristoteles docuit, primam ætatem hominum disciplinis addiscendis omnium commodissimam esse, & quotquot de formandis iuuenum animis præceperunt, sedulo illud inculcarunt, vt pueri statim ab vnguiculis distinctis boni atque mali ideis laudabiliter instituuntur vid. Ioannem Sturmium de lit. Ludis recte aperiendis Cap. II. p. 189, atque Gabrielem Naudeum in syntagmate de studio liberali Cap. 5. p. 595. vbi bene docuerunt viri hi clarissimi, quod in ludicris & friuolis tenera ætas minime consumi debeat, sed talia esse addiscenda, per quæ ad grauiora & sanctiora rite præparetur & præmuniatur animus.

§. IV.

Hocce vero intellectus acumen minime applicare debemus ad res friuolas atque inanes, sed rebus arduis sanctisque illud consecrare nos oportet, atque primo T. O. M. cognitioni
C strenuo

strenuò operam nauare debemus, de hacce veritate certo con-
 uictus debet esse animus, vt quascunque prolatas obiectiones di-
 stincte discutere sciat. Hac inquam scientia necessario imbutus
 esse debet intellectus, vti omnibus illis veritatibus quæ Christiano
 scitu sunt necessariae, quasque benignissimum Numen in sacro bi-
 bliorum libro nobis reuelauit. Circa hæc præcipua cuiuslibet
 iure versatur meditatio, qua ratione de hisce reuelatis veritati-
 bus bene instruat in formeturque. Quibus si instructus animus,
 tunc progreditur & ex libro naturæ addiscere studet, & ex ipsis
 operibus summum agnoscere Creatorem, quæ cognitio & neces-
 saria & utilis & iucunda omnino, quod pluribus vero demon-
 strare nobis non licet, siquidem de hoc, si de finibus rerum quæ-
 dam commentabimur, ex professo agere animus nobis est. Consi-
 derandam tantummodo in præsentia lectori relinquimus quanta
 non exinde resultet vtilitas, si distincta rerum naturalium considera-
 tione conuictus animus de omnipotentia, omnipræsentia, bonitate
 atque providentia sanctissimi Numinis. Haec vnica consideratio
 satis quemcunque conuincere poterit, librum naturæ cum libro
 Scripturæ bene coniungi. Nos progredimur & demonstrare alla-
 boramus, quibus præter iam adducta acumen intellectus conse-
 crari debeat. Circa hoc inquam necessario acumen intellectus
 quoque versatur, vt finem ad quem omnes dirigat vitæ actiones
 rite diiudicet, de quo præclare differit Seneca, Ep. LXXI. Ideo
 peccamus, inquit, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de
 tota vero nemo deliberat. Scire debet quid petat, ille qui sagittam
 vult mittere; & tunc dirigere & moderari manu telum. Errant
 consilia nostra, quia non habent quò dirigantur. Ignoranti
 quem portum petat, nullus suus ventus est &c. Qui vero ex vo-
 cis vltimum vitæ finem determinare exoptat, illum perpendere o-
 mnino oportet vires & animæ & corporis, nec non respicere de-
 bet circumstantias externas. Haec intellectus si recte diiudicare
 nequit, nunquam finem actionum suarum vltimumbene determi-
 nabit. Magna enim ingeniorum est varietas, vti nos quotidiana
 docet

docet experientia, & pluribus demonstrarunt viri clarissimi Edmundus Richerius in obstetrice animorum. Dan. Georg Morhoff. in Polyhist. lit. Edo Neuhusius in theat. ingen. humani. Ianus Huartus in Scrutinio ingeniorum, vnde manifestum est, non per inde esse, quam quisque artem excolendam suscipiat. Vtique ingenio nonnulli polleant, sed ingenio ad scientiam, quam discendam sibi sumunt apto plane desituuntur. Exploratione itaque atque scrutinio opus est, priusquam ad studium quoddam animum adiciamus, & prima quidem cura hæc est, an tales animæ atque corporis vires nobis obtigerint, quæ ad illam artem, quam eligendam nobis proponimus, requiruntur. Rectius profecto sibi consulunt, qui aliam artem addiscunt, quam illam, ad quam perficiendam vires aut animæ aut corporis desunt. Quum vero in tenera ætate illud intellectus acumen non datur, quod ad vires animæ & corporis diiudicandas requiritur, optandum esset, vt cum primis in publicis literarum domiciliis constituerentur, qui iuuenum ingenia accurate explorarent, illosque quem quisque eligere debeat campum, in quo ingenii sui vires periclitaretur, edoceret. Quod rei publicæ proficuum futurum agnouere Philosophi antiquissimi. Id enim constat præstantissimos philosophorum neminem temere in disciplinam suam, nisi explorata prius eius indole, admisisse. De Pythagora asserit Iamblichus in vita Pythagoræ, illum, vt illorum ingenia, qui animum addicere suis disciplinis voluerint, cognosceret, studio allaborasse. Videatur Gellius, qui prolixius hoc commemorauit. Aristoteles ad Philosophiæ remotioris subtiliorisque auscultationem neminem admisit, nisi eius antea ingenium atque in discendo studium laboremque prius explorarit, vti idem Gellius autor est. Taceo Apollonium, cuius Cic. libr. I. de oratore meminit, aliosque quibus eundem morem frequentatum fuisse constat. Hos inquam merito, qui artes ingenuas docent, imitari oportet, vt ista ingeniorum exploratione nihil prius aut anti-quius habeant, quod parentes quoque, & qui eorum vicibus funguntur, sui officii esse facile intelligunt. Nec non ipsi iuuenes,

si sapiunt, aut se ipsos, quantum vires eorum permittunt, explorant, aut ad peritiorum iudicium sententiamque diligenter se componunt, nisi nimis sero de eo conqueri velint.

§. V.

Non solum vero intellectus acumen circa finem vitæ ultimam, ad quem omnes actiones tendunt, versari oportet, sed & omni cura allaborare debet, media distincte ut cognoscat, quibus finem, quem sibi proposuit, assequi possit. Haec enim non recte intellectus si diiudicat, parum proderit bene cognovisse finem, quem sibi constituat, ad quem omnes suas dirigat actiones. Illud vero intellectus acumen, quod fines particulares ultimorum subordinare & media eos consequendi optima constituere valet, dicitur sapientia. Quare patet quemlibet ex lege naturæ obligatum esse sapientiae studere, hac enim qui destitutus, neque suam neque aliorum promovere poterit perfectionem. Non solum vero sufficit cognitum atque perspectum habere, qua ratione actiones comparatae esse debeant, ut finem quem sibi proposuerunt, assequantur, sed & requiritur promptitudo conclusiones practicas generales easque singulares citra aberrationem applicandi, quæ promptitudo cum prudentia appellatur, patet, quemcumque & prudentiæ studere debere, alias enim sapientiae usus erit nullus, nec vnquam actiones nostræ ad finem ultimam actu dirigentur.

§. VI.

Paragrapho antecedenti demonstraui, quemcumque ex lege naturæ obligatum esse & sapientiae & prudentiæ studere, iam omnino nobis erit declarandum, qua ratione & sapientiam & prudentiam acquirere possimus. Sapientia vti scimus est intellectus facultas, qua cognoscere valet intellectus media illa, quæ ad finem obtinendum perducunt. Hanc sapientiae ideam si considerabimus, cognitu nobis erit facillimum, qua ratione sapientiam quis acquirere possit. Requiritur nempe primo, eiusmodi ut acquisuerit habitum mentis distinctas sibi de rebus quæ occurrunt formandi ideas, hanc virtutem si acquisuerit, non poterit non quam-

quamcunque actionem, quam perpetrare animum inducit, inquirere, an ad finem quem sibi proposuit ducat, an vero non. Quod ut agnoscat, distincte illum perpendere oportet, quamnam habeat connexionem hæc actio cum reliquis, quid inde in illum redundare possit vel boni vel mali. Ita circa quamcunque actionem si versabitur, atque nunquam quandam, nisi illam ita prius excusserit, perpetrabit, sapienter omnino aget, media enim illa quas ad finem propositum ducunt, quam optime cognoscere poterit. Ex his patere putamus, qua ratione, ille sapienter agere qui exoptat, actiones instituere debeat, nimirum illum, semper, quandam actum si perpetrare animum inducit, primo ideam distinctam sibi concipere debere de illa actione, ac perpendere quamnam ex illa proficisci possint bona, quæ vero mala, secundo ob oculos semper eiusmodi habere oportet finem, quem sibi constituit, atque inquirere, an illa actio ad finem obtinendum quid conferre possit, an vero ipsi aduersetur. Tertio respicere debet circumstantias externas, statum externum inquam considerare illum oportet, atque inquirere, quidnam impedire possit, hac actione finem ut non assequatur, contra vero quidnam illi inferuire possit, finem ex voto hocce actu ut assequatur. Ita qui aget media felix agnoscere poterit, atque hac ratione illi sapienter agere licebit. Lubentissime quidem confitemur, tam multas sapienter adesse circumstantias, ut intellectus humanus non accurate illas diiudicare valeat, sed hisce casibus solatium nobis afferre debebit diuina prouidentia, in quam semper confidere nos oportet, nostris si satisfacimus officiis, quod & gentiles ipsi temporibus antiquissimis iam agnouerunt. Audiamus Iuuenalem Sat. X. v. 347. ubi præclare inquit:

Permites ipsis expendere Numinibus, quid
 Conueniat nobis, rebusque sit vtile nostris
 Nam pro iucundis aptissima quæque dabunt Di.
 Carior est illis homo quam sibi.

Denique prudentiam quod attinet, prudentia uti scimus

est intellectus facultas, qua valet media illa, quæ ad finem perductura cognouit, absque aberratione applicare. Hanc virtutem qui acquirere exoptat, studio agnoscere debet, qua ratione alii hæc seu eiusmodi media sub iisdem circumstantiis bene applicarint. Hoc si cognouerit, nec non simul bene perpenderit, in quonam circumstantiæ externæ præsentés differant ab illis, quæ tunc fuerunt, facile diiudicare poterit, qua ratione & ipse agere debeat, vt media bene applicet. Conducit itaque eiusmodi mirum studium historicum, illud enim suppeditat exempla quam plurima eorum, qui sub iisdem fere circumstantiis eiusmodi media perfecerunt, quos imitari oportet. Quod si sapius & ipse expertus fuerit, habitum quendam facile acquirat, media proposita perficiendi. Hocce medium quoddam esse ad prudentiam aspirandi, quotidiana nos docet experientia, illos enim præ aliis prudenter agere agnoscimus, quibus sapius res peragere licuerit, vnde & illi non absque ratione prudentiores appellantur, experientia qui valent, atque iis præferuntur, qui minus in rebus peragendis sunt exercitati. Quæ vero conclusio, nempe illos esse prudentiores, qui magis in rebus peragendis exercitati, atque illis præferendos, eiusmodi exercitio qui destituti, minime est vniuersalis, quod quotidiana edocemur experientia, illa enim sapius nos erudit, illum prudentius agere, qui prima vice quid peragit, quam qui sapius illud peregit, nimirum si sapientia alterum superat, siquidem tunc & prudentia facili negotio illum superare poterit, etenim sapientia prudentiæ est principium, qua qui destitutus, prudenter agere non poterit. Non sufficit vero a posteriori addidicisse prudentiam, sed & a priori prudentes vt euadamus nobis est allaborandum, a posteriori enim prudentiam si solum addiscimus, facile errorem committere possumus, quem vero euitare poterimus, si & a priori prudenter agere scimus. Qui vero a priori prudens euadere exoptat, illum oportet media quæ ad finem perductura agnoscit, distincte considerare, atque perpendere, quemnam nexum habeant cum rebus coexistentibus, quid

quid illis impedimento futurum, quid vero illa promouere possit. Hac ratione media qui perpendet, facile a priori addiscet, qua ratione media, quæ ad finem perducere intelligit, etiam perficere possit.

§. VII.

Cum prudentem oporteat, uti demonstrauimus, distince considerare media illa, quæ ad finem perducere possunt, atque perpendere, quid illis impedimento futurum, patet prudentis esse omni studio allaborare, aliorum mentem ut cognoscat, siquidem maxima impedimenta, quo minus actiones nostræ, quem intendunt metam attingant, nobis parantur a reliquis hominibus, quæ uero euitare poterimus, si illos, qui nos impedituros agnoscimus, cognitos habemus atque perspectos. Quod & Cicero olim iam bene iudicauit, ita enim inquit Lib. II. de Officiis cap. V. p. 201. Ed. maior. Græuii: Cum hic locus nihil habeat dubitationis, quod homines plurimum hominibus & profint & obsint, primum hoc statuo esse virtutis, conciliare animos hominum, & ad suos usus adiungere. Quæstio igitur omnino hic iure oritur, qua ratione aliorum mentem cognoscere possimus. Cognitum quidem atque perspectum nobis est, de hac quæstione magnam inter eruditos fuisse litem, & quam plurimos fuisse, hanc artem scriptis communicare qui studuerint, inter quos referre nobis tantummodo liceat Huartum Claramontium, de P' Chambre, Theophrastum, Lud. Molineum, qui de hac arte in scriptis suis egerunt, de quibus uero quid sentiendum in præsentia nobis exponere non licebit. Quod plane non impossibile sit aliorum mentes agnoscere, hoc quam plurimi suo exemplo probarunt, inter multos liceat nobis politicos summos Mazarinum atque Richelieu referre, de his satis cognitum est, illos optime sciuisse aliorum diiudicare mentem, quippe qui hacce uirtute eo aspirarunt, ut quislibet eorum prudentiam non possit non admirari. Diuersa de hacce uirtute acquirenda iudicia nos non respicimus, breuibus tantummodo demonstrabimus, hancce cognitionem a naturæ intellectus & voluntatis nec non affectuum

affectuum exquisita scientia pendere, quod facile intelligimus, si
 perpendimus tantummodo, neminem mortalium aliquid peragere
 posse, nisi illud prius vti bonum sibi repræsentarit. Ex hoc recte
 omnino concludimus, si omnes homines nil peragunt, nisi vel
 distincte vel confuse illud sibi repræsentarunt vti bonum, sequi-
 tur, omnes homines id quod, peragunt, vti bonum iudicare. Quod
 si vero homines id quod peragunt, vti bonum iudicant, patet, quod
 nos ex actionibus hominum, quid illi pro bono habeant, agnoscere
 possimus: Quod si itaque scire exoptamus principium illud, ex quo
 bonitatem alii diiudicant, considerare nos oportet actiones ho-
 minum, quas si distincte nobis repræsentalimus, facile exinde di-
 iudicare poterimus illud principium, ex quo eiusmodi agunt. Si
 vero cognitum atque perspectum habemus, ex quo alii iudicant,
 per consequens & agunt, (quidquid enim vti bonum quis agnoscat
 versus illud & illum inclinare oportet, illudque peragere,
 vti supra demonstraui) & illos cognitos habemus, nec
 non qua ratione ipsorum gratiam inire possimus, facile
 perspicere poterimus. Patet itaque actiones hominum nobis cer-
 tum quoddam suppeditare principium, ex quo illos diiudicare pos-
 simus. Hoc vero principium non sufficere ad alios diiudicandos
 lubentissime profitemur, siquidem quotidiana nos docet experientia,
 quam plurimos mirum simulare didicisse, ad quod detegen-
 dum vero non sufficient actiones, sed aliud quoddam adhuc re-
 quiritur principium, ex quo diiudicare possimus, an actiones
 quæ alii edunt, sint simulatae, an vero ex illo principio, ex quo
 iudicare consueverunt, profisciscantur, quod nobis vero optime
 declarare poterunt affectus. Affectibus enim si quis rapitur, non
 distincte res eiusmodi sibi repræsental, sed ex consueto principio a-
 git, quod & quotidiana experientia & natura affectuum nobis cla-
 re demonstrat. Quod si itaque quendam affectu quodam affici
 agnosco, atque inquiri causam huius affectus, qua ratione hie-
 ce affectus oriatur, ex hoc facile diiudicare poterò, quid ille, af-
 fectu illo qui afficitur, vti bonum iudicet, quod si agnouero atque
 simul

simul inquisiuero principium ex quo actiones quas hactenus per-
 petrauit, peregit, & deprehendo illum ex alio principio peregitse,
 affectu dum laborauit, quam ex quo actiones hactenus peregit,
 facile intelligo, illum in actionibus simulasse, atque non verum prin-
 cipium esse, ex quo lubenter agat, ex quo actiones peregerit. Hoc
 vero si agnouero, eiusmodi omnino penitus habeo cognitum at-
 que perspectum, ita vt de eo amplius dubitare non debeam. Si-
 quidem tunc alteri accurate exponere potero, qua ratione hec
 actiones sub his vel illis circumstantiis sit acturus, si naturam affe-
 ctuum nec non actionum humanarum cognitam habeo atque
 perspectam. Pluribus hoc & illustrare & demonstrare possemus,
 si spatium huic dissertationi destinatum permitteret, nec non cer-
 to essemus persuasi, illis quibus natura actionum nec non affectu-
 um est perspecta, & satis esse cognitum, vere a nobis affirmari actio-
 nes atque affectus hominum esse principia certa quibus, cognitio
 aliorum nitatur. Hoc enim agnouerunt iam philosophi antiquis-
 simi, Pythagoras inquam atque Socrates, de Pythagora enim no-
 bis refert Iamblichus in vita Pythagoræ, illum quendam explo-
 rare si voluerit, respexisse ad ipsius actiones nec non affectus. In-
 quirebat enim Pythagoras, quomodo is, qui suam ambitet discipli-
 nam, cum parentibus suis reliquisque domesticis conuersari consue-
 uerit, nec non explorabat, quibus rebus afficiatur maxime quo-
 rumque amicitia vtatur, qualem se ipsis præstaret, obseruabat quo-
 que studio, quibus ex rebus lætitiā caperet aut tristitiā. Deni-
 que & oris speciem & incessum totumque corporis habitum atque
 motum accurate obseruauit. Etenim animi latentiumque affectu-
 um luculentissima signa ac characteres & in corpore & vultu depre-
 hendimus, vt, vt ceteros taceam qui in eadem campo sunt ver-
 sati, Scipio Claramontius de coniectandis moribus libr. 6. Cap. 2.
 seq. atque Edo Neuhufius in theatro ingenii humani libr. 1. Cap. 3.
 & 4. Carolus Scribanus libr. 1. institutionis politico Christianæ
 Cap. 5. demonstrarunt. Quare, & hac via ad ingenium alterius
 per noscendum deduci poterimus. Iosephum gustum Scaligerum
 hac arte vel ex solo conspectu hominis ingenium æstimandi ita
 D polluisse

polluisse accepimus, vt si quis eius consilio studiorum genus eligeret hocce fecisse propitia fauenteque natura & successu intelligeret. Si DEUS vitam dederit, pluribus demonstrare conabimur, principia illa a nobis adducta, adiones atque affectus sufficere ad alterius mores coniectandos, quo simul & trademus, qua ratione ex vultus lineamenti deduci possit principium alios diiudicandi, ac quid de illis sentiendum, nec non quid temperamenta valeant ad hominis diiudicandos mores. Si placet B. Lectori conferat Magnifici Domini Wolffii vernünfftige Gedancken von der Menschlichen Thun und Lassen. Vt & Excellentissimi Domini Professoris Heineccii exquisitam dissertationem de incessu animi indice, Hæc egregia scripta Lectorem de iis quæ adduximus pluribus conuincere poterunt.

§. VIII. Nos progredimur & cognitis illis officiis quæ intellectu debemus, cognoscere studemus quæ voluntati exhibere tenemur, Voluntatem dicimus illam animi facultatem, qua inclinatur versus id quod vti bonum agnoui intellectus & auersatur illud quod vti malum sibi concepit. Hanc voluntatis definitionem quam dedimus si perpendimus, facile agnoscimus, in quoniam voluntatis perfectio consistat, nimirum in hoc quod semper versus verum bonum inclinatur, atque verum malum auersetur. Illa enim ex omnium philosophorum consensu perfectissima dicitur voluntas, quæ verum bonum semper appetit ac verum malum semper auersatur. Neque non ex ipsa hac voluntatis definitione patere putamus, qua ratione agere debeamus, voluntatem eo perficere si exoptamus, vt semper versus verum bonum inclinatur, ac verum malum auersetur, nimirum nos oportere prius perficere intellectum, vt semper verum bonum vti bonum tantum sibi representet, non vero quodque bonum apparens pro vero iudicet. Ab hinc enim dependet voluntatis prauitas, vt sapius versus malum inclinatur, quia & apparens bonum, quod reuera malum, vti bonum sibi representat intellectus e. g. fur vti bonas sibi representat furto acquirendas diuitias, & exinde versus furtum committendum inclinatur, siquidem vti malas sibi si representaret furto acquirendas diuitias nunquam versus

versus furtum inclinaret, vti declarant exempla eorum, qui vti malas sibi concipiunt furto acquirendas diuitias, illi enim nunquam versus furtum inclinant, potius illud omni tempore auersantur. Ille itaque voluntatem qui perficere exoptat, vt versus bonum verum inclinaret, ac malum verum auerfetur, sibi formare distinctas debet ideas de eo quod bonum atque malum. Has vero acquirere, semper res sibi repræsentatas si considerabit respectu habito ad statum & præsentem & futurum, neque non respectum semper si habebit ad se alios atque Deum. Hoc respectu quamcunque actionem si considerabit, facile cognoscere poterit quæ bona, quæ vero mala. Ideo nos oportet, si vti bonam rem diiudicare volumus, perpendere illam, respectu habito ad nos, alios atque Deum, neque non distincte inquirere debemus, an statum non solum præsentem sed & futurum perficiat. Ita nunquam errabimus in iudicio de bonitate & malignitate rei. Nam quod tam multi vti bonam rem iudicant, quæ tamen non bona, sed potius mala, hoc exinde euenit, quia solum statum præsentem respiciunt, non vero simul statum futurum perpendent. e. g. fur vti bonas sibi repræsentat diuitias furto acquirendas, quia solum statum præsentem respicit, non vero quoque statum futurum, neque simul respectum habet ad alios atque Deum, hæc omnia bene enim si perpenderet, nunquam vti bonas sibi repræsentaret furto acquirendas diuitias sed semper vti malas illas detestaretur. Ex his facile quemcunque colligere posse putamus, causam voluntatis corruptæ exinde dependere, quia notionibus boni & mali distinctis est destitutus intellectus, & quia, qua ratione malum & bonum diiudicare debeat, ignorat. Hinc euenit vt plurimi iudicent; quidquid sensus bene afficit illud est bonum, alii quidquid honores parat optimum censendum, alii deniq; existiment omnibus præferendum quid ad diuitias acquirendas ministret. Hæc inquam praua iudicia inde oriuntur, quia eiusmodi distinctis notionibus boni atque mali sunt destituti. Hisci enim instructi si essent, eiusmodi praua iudicia de bono nunquam sibi formarent, per consequens & voluntas illa non appeteret, quod enim voluntas eiusmodi appetit

euenit, quia intellectus illa uti bona iudicat. Hæc satis declarare putamus illum, voluntatem perficere qui exoptat, prius, intellectum ut perficiat, allaborare debere, atque voluntatis culturam ab emendato intellectu dependere, quod pluribus demonstrare possemus, nisi ex iam adductis illud clare patere certo essemus persuasi.

§. IX. Contra vero nostram datam voluntatis culturam forsitam assurgent, qui asserant, nostram demonstrationem de voluntatis cultura minime esse adæquatam, siquidem quotidiana experientia prorsus contrarium nos doceat, quotidie enim nos experiri, dari & doctissimos viros, qui tamen minime virtuosus appellandi, unde satis clare pateat, nostram de voluntatis cultura meditationem plane esse mancā atque imperfectam. Sed his respondemus, primo intuitu omnino ita videri, ac si nostræ assertioni quotidiana aduersetur experientia, sed rem ipsam distincte si perpendimus, statim intelligimus, hanc objectionem parum contra nos valere. Nam omnino illa conclusio valde manca est atque imperfecta, dantur plurimi docti qui non virtuosus, ergo voluntatis cultura ab intellectu emendato non dependet. Hæc conclusio inquam minime recte est composita, quis enim asseret, omnes, qui docti vocantur, distinctis gaudere ideis, atque quodam acumine intellectus, contrarium potius experientia approbat. Quam plurimos enim doctos deprehendimus, qui quidem quam plurima perlegerunt volumina, atque multa recensere valent, sed nihilominus acumine quodam intellectus sunt destituti. Male itaque omnino concluditur, quam plurimi dantur docti qui non virtuosus, ergo voluntatis cultura ab intellectus emendatione non dependet. Quo tamen veritas nostræ assertionis eo lucidior omnibus appareat, addimus, non sufficere ad voluntatem perficiendam intellectum esse emendatum atque acumine quodam insigni pollere, nisi intellectus acumen consecratur notionibus mali & boni, his intellectus acumen si non consecratur parum prodest ad culturam voluntatis acumen intellectus e. g. Mathematicus si & mirandum prorsus acumen intellectus acquisiuit, exinde non virtuosus euadit, si illud acumen non applicat ad bonum & malum diiudicandum. Hoc inquam

inquam omnino requiritur, si voluntas emendari debet, vt quis acumen intellectus quod acquisiuit ad bonum malumque recte diiudicandum applicet. Hoc si euenit, vt eiusmodi acumen intellectus qui acquisiuit, & illud consecrat cognitioni mali atque boni, omnino ille virtuosus euadet i. e. perfecta erit ipsius voluntas, vt bonum semper appetat malumque auerfetur. Quum itaque, vt demonsttrauimus, voluntas perficitur intellectus acumine quodam si gaudet i. e. si imbutus distinctis ideis, atque acumen illud ad malum a bono diiudicandum applicat; nos vero ex lege naturæ obligati nostram perficere voluntatem, patet & nos exinde obligatos esse, nostrum perficere intellectum, illumque si bene excultus semper consecrare cognitioni mali atque boni.

§. X. Lubentissime confitemur, plurima dari impedimenta, quæ intellectum impediunt, vt ex illo voluntatis perfectio non obtineatur, sensus nempe affectus atque imaginationem esse, intellectum qui prohibeant, vt ad malum a bono discernendum sese non applicet, quamuis acumine sufficienti valeat ad bonum malumque recte diiudicandum. Iure itaque allaboramus cognoscere, qua ratione euenire possit, vt sensus, imaginatio atque affectus a via virtutis nos deflectant, nec non qua ratione hisce impedimentis mederi possimus.

§. XI. Primo respicimus sensus, hi inquam sunt sapius, intellectum qui impediunt, vt non distincte bonum sibi representet, atque a malo discernat, quod quotidiana experientia approbat. Illa enim nos docet, nos sapius sensibus impedi, quo minus intellectus distincte bonum diiudicare possit, atque exinde voluntatem recti versus mala, quæ intellectus sensibus seductus vti bona sibi representauit e. gr. Voluptuosum respiciamus, hic conuictus esse poterit, malum esse voluptati studere atque hoc si perpendet, voluptates auerfabitur, nihilominus tamen eiusmodi si representantur sensibus obiecta quæ voluptatis affectum excitant, ad voluptatem inclinabit. Hoc inquam quotidiana nos docet experientia, vnde vero eueniat, & hoc facile demonstrare poterimus. Scimus atque compertum habemus representationes rerum presentium

rium magis nos afficere quam perceptiones rerum absentium: Vnde & perceptio iucunditatis ex voluptate percipiendæ, cum repræsentatio est rerum præsentium, nimirum si a sensibus nobis obiecta quæ voluptatem excitant repræsentantur, omnino magis afficit voluptuosum, quam repræsentatio malignitatis huius actus, siquidem hæc repræsentatio est absentis optimi consilii quoddam cecepti perceptio, ideoque omnino præualet atque voluptuosum ad voluptati inseruiendum rapit. Hac ratione euenit, vt quis, quamuis bene instructus cognitione boni, nihilominus tamen, occasio illi si datur malum perpetrandi, versus illud inclinet atque malum perpetret, quod ille qui animæ suæ statum explorare aptus, quotidie experiri poterit. Quomodo vero hisce sensibus resistere possimus, vt nos non impediunt in virtutis studio & hoc facile exhibere poterimus. Nimirum eiusmodi qui agnouit sensus se impedire in virtutis studio, omni cura euitare debet occasionem quasensibus a via virtutis deflecti possit. Hoc inquam bene obseruare debet ille, qui animum induxit virtuti studere, vsque dum illam perfectionem acquisiverit, vt & obiectis præsentibus quæ ipsum a via virtutis auocare possint, nihilominus in via virtutis incedere strenue pergat. Hac ratione perdomandos sensus esse, vt nos virtuti studere impedire non possint hoc iam agnouerunt, Philosophi antiquissimi, hanc enim ob rationem Plato, Aristoteles atque Pythagoras & reliqui, illis, ad eorum disciplinas qui accederent, interdixerunt praua consortia atque illa obiecta quorum præsentia a via virtutis illos deflectere possit.

§. XII. Imaginationem vero quod atinet, illam quoque nos sapius impedire quo minus virtuti studeamus, quotidiana docet experientia. Illos respiciamus quorum imaginatio referta multis perceptionibus iucunditatis quæ ex malum peragendo proficiscitur, hos si instruimus notionibus boni atque mali, & quamquam illos conuicerimus de bonitate veri boni atque malignitate veri mali, nihilominus tamen imaginatio illis si repræsentabit iucunditatem quam malæ actiones ad tempus parant, hac repræsentatione ad mala iterum peragenda seducentur. De hoc quotidiana

diana experientia quemcunque conuincet, qui animi statum explorare aptus. Qua ratione vero huic imaginationis defectui consulamus & hoc facile cognoscere poterimus. Nimirum imaginationi consulamus, si confusas illas ideas quas de iucunditate mali nobis concepimus, in distinctas ideas de vero bono ac vero malo mutauerimus, quod eueniet, si distincte nos rationibus conuincemus, illud quod vti bonum hactenus in imaginatione nobis representauimus, reuera esse malum, atque salutis nostrae aduersari. Hoc si effecerimus facile resistere poterimus imaginationi, vt in virtutis studio nos amplius impedire nequeat.

§. XIII. Affectus denique quod attinet, illos quoque nos sapius a virtutis via deflectere quotidiana edocemur experientia, quod pluribus recensere supervacaneum iure iudicamus, quum quislibet fere quotidie de hoc proh dolor! conuincatur. His vero vt in virtutis studio nos non impediunt resistere poterimus, affectuum naturam bene si addiscemus. Hanc enim perspectam atque cognitam si habebimus, nec non certi si erimus, qua ratione hic vel ille affectus oriatur, qui nos a virtutis studio avocare possit, facile euitare poterimus, vt nos in virtutis studio impedire nequeant. Euitare tantummodo debemus occasiones quibus affectus illi excitantur, qui nos impedire possint, virtuti vt studeamus, nec non certis ac euidentibus rationibus nos munire debemus, quæ nos de malignitate huius affectus conuincere poterunt, atque hæc combinare cum rebus nobis semper præsentibus, quæque nobis semel ceoptum optimum consilium in memoriam reuocare possint. Quod si hac ratione ad tempus studio contra affectus nos munierimus, vsque dum ad hæc perfectionem pervenerimus, vt quavis occasione, muniti distinctis de bono atque malo notionibus, resistere valeamus affectibus, efficere poterimus, vt affectibus a virtutis via non deflectamur. Pluribus & cuiusvis affectus naturam atque originem facile demonstrare possemus atque simul exponere, qua ratione contra quemcunque affectum distinctis notionibus boni atque mali nos munire possimus, vt in virtutis studio nos non impediatur, sed potius nobis inseruire possit ad virtutem strenue sectandam, nisi huius dissertationis limi-

tes excederet, atque animus nobis ellet peculiari quodam tractatu de hisce agere, Si placet B. lector conferat egregium tractatum Magnifici Dn. Wolfii vernünftige Gedancken von G^ott, der Welt und der Seele des Menschen, wie auch seine vernünftige Gedancken von der Menschen Thun und Lassen, qui sufficere poterunt lectori ad illa, quæ adduximus, diiudicanda.

§. XIV. Hæc sunt impedimenta quæ a virtutis studio nos avocare solent, his itaque resistere si didicerimus, felices in via virtutis progredi licebit nobis. Quid requiratur autem ad imperium supra affectus sensus atque imaginationem obtinendum, facile quivis colligere poterit ex his quæ adduximus. Nec non consideratio horum impedimentorum in via virtutis quemlibet conuincere poterit, quam misera mortalium sit conditio lapsu protoplastorum redacta, ut & ipsæ nostræ facultates nos in bonum peragendo mirum impediunt, quæ in protoplastis erant perfectissimæ. Hæc clare nobis demonstrare putamus, vere a sacra scriptura affirmari, carnem esse, hominem quæ ad quævis flagitia rapiat, & qua ratione caro hæc efficere possit. Quis tam male sibi consuleret, ut hisce meditationibus non adduceretur, ut agnoscat suam miseriam & quicquid perdidit, atque restauratorem nostræ salutis supplex rogaret, miseriam suæ ut ipse consulat, quod omnino optimum atque efficacissimum est medium ad veram aspirandi virtutem. Quum vero gratia non auferat naturam, sed illi ubi deficit succurat, omnino tenemur pro viribus illam perficere, quod hac ratione uti demonstrauimus optime fieri poterit.

§. XV. Hæc sunt, B. Lector, quæ in presenti de officiis hominis erga animam tradere nobis licuit, supersunt quidem quam plurima omnino circa animam monenda, quæ vero si adduceremus, non dissertationem, sed integrum tractatum conscriberemus. Quod de officiis hominis erga corpus suum statumque externum promissimus, iam præstare prohibemur, dum spatium huic dissertationi destinatum iam consumptum, siquidem quam plurima hic omnino obseruanda, de quibus vero si Deus vitam occasionemque dederit, quam primum pluribus sumus acturi.

F. I. N. I. S.

Af 364^a

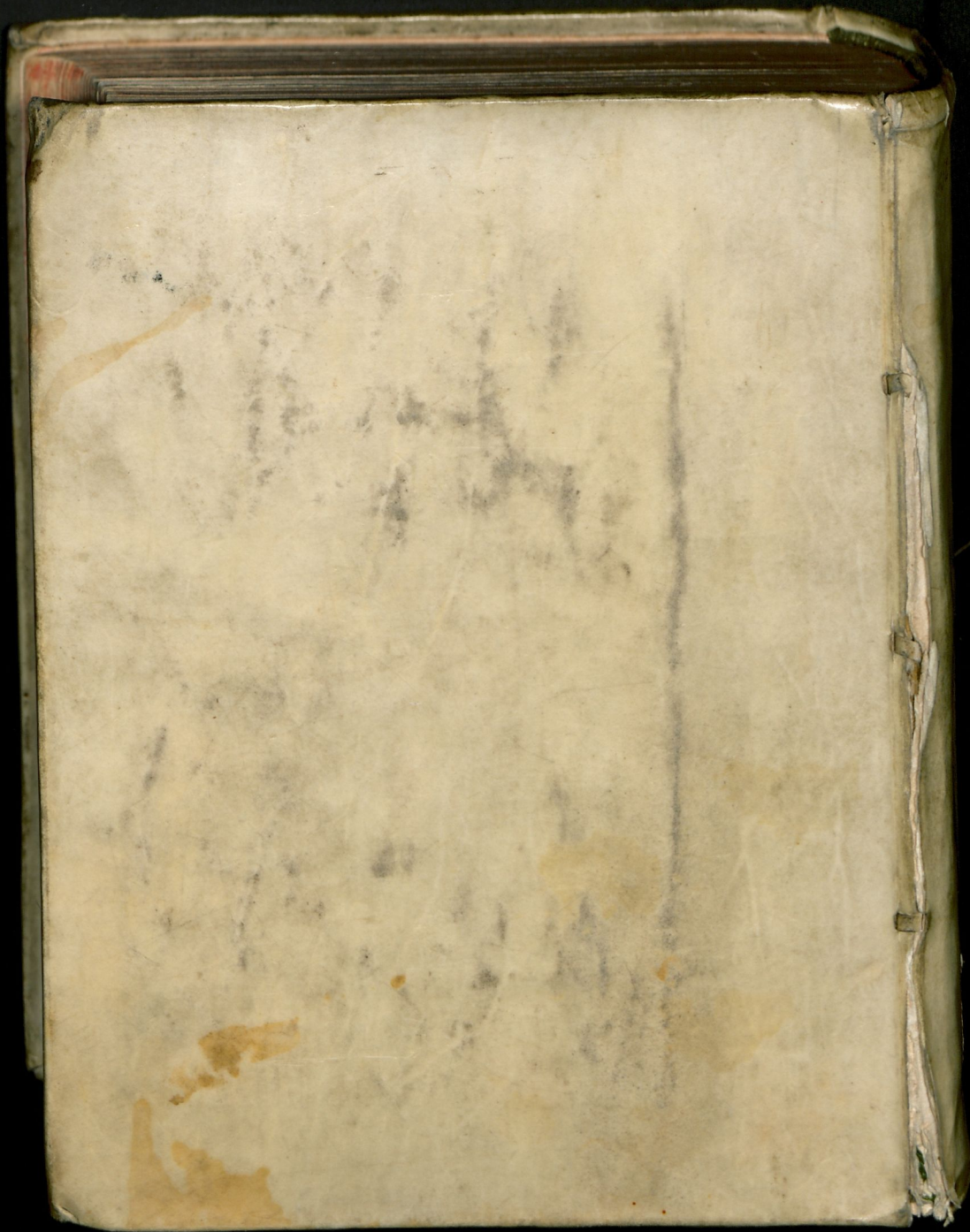
(1)

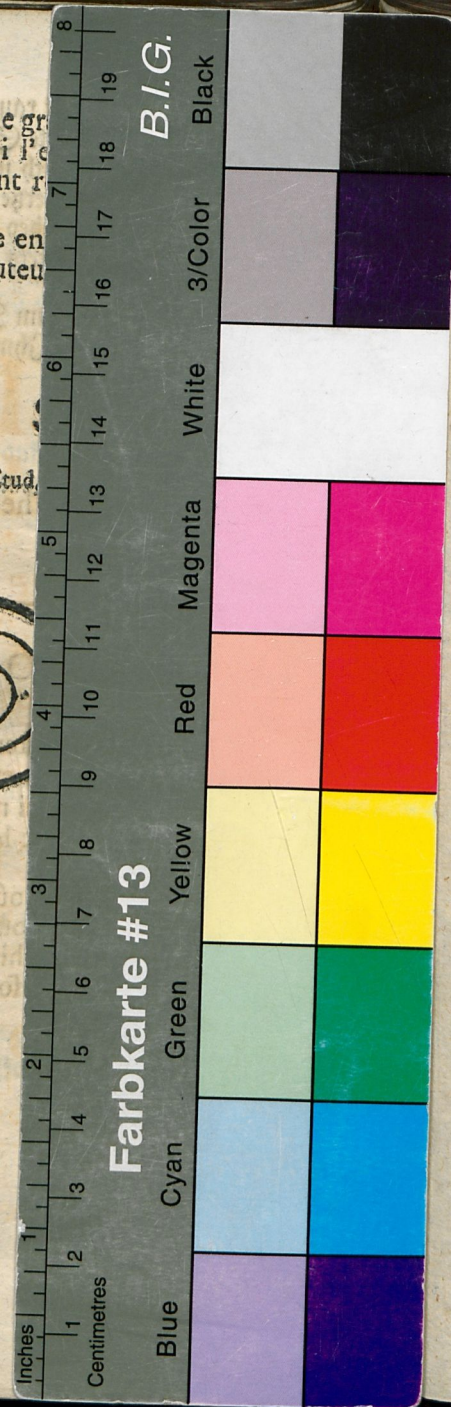
ULB Halle 3
001 602 721

sb.

Q. D. B. V.
EXERCITATIO ACADEMICA
DE

OFFICIIS HOMINIS ERGA SEMETIPSVM

QVAM
*INCLITI PHILOSOPHORVM ORDINIS
CONSENSV*

PRO LOCO ADIVNCTI OBTINENDO
ERVditorVM EXAMINI SVBMITTIT
PRAESES

M. CHRISTIANVS GEORGIVS
SCHÜSLERVS,

HALBERSTADIENSIS

D. XVIII. SEPTEMBRIS MDCCCXX.

RESPONDENTE

CRISTIANO ERNESTO SIMONETTY
BEROLINENSI MARCHICO
PHILOSOPHIAE AC LL. CVLTORE.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS GRVNERI, ACAD. TYPOGR.